

Mahler, Pianokvartettsats a-moll

1876

Mahler skrev en del kammarmusik under sin utbildning, men det enda verk som finns kvar är en första sats till en pianokvartett. Resten av satserna har försvunnit med undantag av ett antal takter till ett scherzo. Verket tillkom under studietiden vid Wiens konservatorium när Mahler var endast 16 år. Men kvartettsatsen har knappast något barnligt över sig. Som man kan vänta sig av en ung tonsättarbegåvning vid denna tid har verket drag av både Schubert/Schumann/Brahms/Dvorak och Wagner/Bruckner. Kvartetten lär ha uppförts offentligt med Mahler själv vid pianot 1876, men det skulle dröja ända till 1964 innan nästa uppförande ägde rum. Kvartetten trycktes först 1973.

Verket har karaktär av elegi och står i a-moll, en tonart som Mahler förknippade med ”omedvetet förebådande av händelser i framtiden”. Och var han klärvoajant så hade han mycket att se framåt emot som var värt en sorgesång.

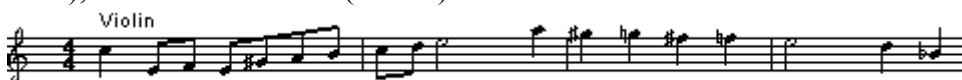
Av partituret att döma har satsen sonatform, med en exposition som ska reprise-ras, en genomföring och en återtagning samt en avslutande coda. Upplägget är dock okonventionellt med taktbyte mitt i expositionen och med svårighet att hitta ett typiskt sidotema. Över allt svävar dock ett motto, en fix idé, som ideligen dyker upp. Huvudtemat med mottot (de tre första tonerna: A, F, E) presenteras efter två inledande takter i pianots vänsterhand:

Violinen och de lägre stråkarna upprepar i kanon mottot, och snart uppträder ett tema som också kommer att få stor betydelse:

Efter taktartsbyte till 4-takt följer ett tema med beteckningen Entschlossen (beslut-samt), också det i tonikan (a-moll):

innan ett tema likt nummer 2 ovan klingar ut i F-dur:

Därmed är expositionen slut. Den ska repriseras.

Genomföringen börjar med mottot, fortfarande i a-moll(sic!) men i halva notvärden:

Detta integreras snart i en dialog med tema 2:

Efter ytterligare en halvering av mottots notvärden ökar dramatiken.

Mottot spelas nu i sekvenser som går mot en klimax och slutar i lugnt pianissimo.

Återtagningen har liksom första halvan av expositionen taktarten 2/2. Den är dock endast i de första takterna en direkt kopia av expositionen. Stråkarnas insats är t.ex. sordinerade och tema 2 (eller tema 4?) utvecklas i en del "främmande" tonarter bl.a. Fiss-dur. Vidare har piano och stråkar till stor del bytt stämmor i "mellanspelstemat" (3). Tema 4 klingar som väntat i tonikan, a-moll.

En kadens i violinen förebådar codan vilket väl får anses innovativt. Codan är byggd på tema 2 (eller 4?) och slutar bortdöende med två ackord, F resp. a-moll.

Konstantin Boyarsky: Dancing with an angel

I Introduction II Temptations III Reflexions IV Jubilations
2011

Konstantin Boyarsky är född 1976 i Ryssland och fick sin första musikutbildning vid 6 års ålder. Familjen bosatte sig 1991 i Storbritannien och Konstantin studerade där vid Yehudi Menuhin School i fyra år för sin mor Natalia Boyarsky. Efter en Bachelor of Music- examen vid Royal College of Music 1999 studerade han för bl.a. Yuri Bashmet, Natalia Gutman och Koppelkvartettens violast, Igor Sulyga.

Boyarsky har vunnit många pris och utmärkelser. Han vann bl.a. 1:a pris i Bernard Shore violatävling (1999) och i International Tertis violatävling (2003). För närvarande upprätthåller han tjänsterna som ledare i violastämman vid Royal Opera House, Covent Garden och som gästprofessor vid Royal College of Music.

Boyarskys framgång som tonsättare belyses kanske bäst av en intervju i nätmagasinet www.suite101.com som i sin rubrik kallar honom: "UK's Best young Classical Composer"

Dancing with an angel har som inspirationskälla *I heard an angel*, en dikt av en av romantikens stora personligheter, konstnären och poeten William Blake (1757-1827). Den bifogas nedan. Boyarskys mycket lättlyssnade verk för piano, violin, viola och cello, har fyra satser.

"Introduction" inleds med pianoklanger som för tankarna till klockringning. Musiken blir alltmera intensiv och kulminerar i en generalpaus efter ca 4 minuter.

"Temptations" börjar som en vals i 5/4 och övergår efterhand i en rytmisk tango.

"Reflexions" har först ett skirt, meditativt avsnitt. Satsen är mycket varierande och innehåller bl.a. en passacaglia.

"Jubilations" introduceras, nästan improvisatoriskt i pianot för att plötsligt övergå i ett mycket rytmisk avsnitt

1

I heard an Angel singing
When the day was springing,
"Mercy, Pity, Peace
Is the world's release."

4

And pity no more could be,
If all were as happy as we."
At his curse the sun went down,
And the heavens gave a frown

2

Thus he sung all day
Over the new mown hay,
Till the sun went down
And haycocks looked brown.

5

Down pour'd the heavy rain
Over the new reap'd grain ...
And Miseries' increase
Is Mercy, Pity, Peace.

3

I heard a Devil curse
Over the heath and the furze,
"Mercy could be no more,
If there was nobody poor,

Brahms: Pianokvartett c-moll op. 60

1. *Allegro non troppo* 2. *Scherzo: Allegro* 3. *Andante* 4. *Finale: Allegro comodo*
1855-75

Denna kvartett påbörjades 1855, alltså samma år som de två tidigare kvartetterna, men arbetet lades åt sidan och kvartetten färdigställdes först 1873-1875. Den har fått smeknamnet "Werther" efter den skriftväxling som Brahms hade med förläggaren Simrock i samband med publiceringen. Där antyder han att kvartetten inspirerats av Goethes roman *Den unge Werthers lidande*. I denna ser huvudpersonen en kula genom huvudet som enda utväg i sin stora kärlek till en väns hustru. Vi finner alltså åter igen ett verk, som kretsar kring Brahms förhållande till Clara Schumann. När kvartetten påbörjades levde Robert Schumann men hade varit död i många år, när den färdigställdes.

Med dessa förutsättningar förvånas man därför inte av de första tonerna i första satsen. En inledning mera laddad med svärmod får man leta efter.

Sidogruppen förmedlar visserligen en ljusare stämning men satsen som helhet går ändå i dysterhetens tecken. Det ljuva första sidotemat känns dock befriande:

Det följs av ett tema, som kommer att få stort utrymme i satsen:

Genomföringen bearbetar framför allt huvudtemat och sidotema 2, det senare i form av en kanon. Återtagningen börjar med sidogruppen. En coda avslutar satsen.

Även andra satsen, *Scherzo: Allegro*, är fylld av spleen. Den blir härigenom en påminnelse om att satser med beteckningen Scherzo (skämt) kan ha ett innehåll, som inte överensstämmer med ordets ursprungliga betydelse. Scherzotemat är:

Trions tema i stråkarna spelas till åttondelar i pianot.

Scherzot återkommer och avslutar satsen.

Den långsamma satsen, *Andante*, är en enda lång orgie i välljud, men som vanligt kommer Brahms aldrig ens i närheten av det inställsamma. Brahmsbiografen Richard Specht menar att öppningsmelodin är Brahms avsked till Clara Schumann och deras omöjliga förhållande. Kanske är det så, men musiken talar utmärkt för sig själv. Öppningstemat presenteras av cello till ett ovanligt mjukt pianoackompanjement:

Satsen verkar vara skriven i tredelad visform. I slutet av A-delen hörs en underbar melodi i stråkarna:

B-delen är melodiskt mera svårgripbar men inte mindre vacker. Temat och stämföringen är mycket raffinerade och börjar med en synkoperad rörelse i violinen till violans jämna fjärdedelar och pianots trioler.

B-avsnittets andra halva har ett par härliga stegringar i intensiteten. A-delen kommer tillbaka, men nu med temat i pianot till stråkarnas pizzicatoackompanjemang.

I finalen, *Allegro comodo*, återvänder det brahmska tungsinnen. Huvudtemat i violinen spelas till oroliga åttondelar i pianot.

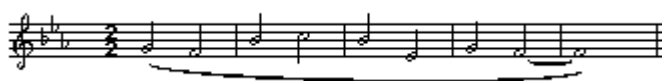
Pianostämman inleds med 4 toner som rytmiskt låter bekanta:

De liknar ödesmotivet i Beethovens 5:e symfoni och likheten blir än mer tydlig i överledningen till sidotemat. Det senare framförs av violin och viola till ett rytmiskt pianospel.

I slutgruppen hörs en koralliknande melodi i stråkarna, medan pianot inflikar samma rytmiska figurer som i sidotemat:

Expositionen tas i repris. I den långa genomföringen kan man i början höra fallande terser, som för tankarna till inledningen av tonsättarens 4:e symfoni. Återtagningen följer i stort expositionen, men tar koralltemat i repris med pianot som meloditolkare. En coda avslutar.